

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФАКУЛЬТЕТ СУСПІЛЬНИХ НАУК
Кафедра соціології та соціальної роботи**

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Декан факультету суспільних наук
/Остапець Ю.О./
«30» 06 2025 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

СОЦІАЛЬНА РОБОТА З НАЦІОНАЛЬНИМИ СПІЛЬНОТАМИ

Рівень вищої освіти	Перший (бакалаврський)
Галузь знань	23 Соціальна робота
Спеціальність	231 Соціальна робота
Освітня програма	Соціальна робота
Статус дисципліни	Обов'язкова
Мова навчання	Українська

Робоча програма навчальної дисципліни **«Соціальна робота з національними спільнотами»** для здобувачів вищої освіти галузі знань **23 «Соціальна робота»** спеціальності **231 «Соціальна робота»** освітньої програми **«Соціальна робота»**.

Розробник: Ляшко М.М., ст. викл. кафедри соціології та соціальної роботи.

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні кафедри соціології та соціальної роботи,

протокол № 12 від «30» червня 2025 р.

В.о. завідувача кафедри

Дмитро АФАНАСЬЄВ

Гарант освітньої програми

Руслан ЖИЛЕНКО

Схвалено науково-методичною комісією факультету суспільних наук

протокол № 10 від «30» червня 2025 р.

Голова науково-методичної комісії

Олена ПОПАДИЧ

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 3	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 90	4	4
Кількість модулів – 2	Семестр:	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2,4 самостійної роботи студента – 2,1	7	8
	Лекції:	
	24	8
	Практичні (семінарські):	
	20	4
Вид підсумкового контролю: екзамен	Лабораторні:	
Форма підсумкового контролю: усна відповідь	Самостійна робота:	
	46	78

2. МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою навчальної дисципліни «Соціальна робота з національними спільнотами» є вивчення та аналіз головних проблем етнічних груп, що мають теоретичне та практичне значення, ознайомлення студентів із засадами соціальної роботи з національними меншинами, особливостями етнонаціональної структури України загалом та Закарпаття, зокрема, вивчення законодавчого забезпечення соціальної роботи з національними меншинами в Україні та на міжнародному рівні.

Головними завданнями дисципліни є засвоїти основні теоретичні поняття та концепції, що стосуються природи походження етносів; засвоїти особливості національної структури нашої держави; вивчити особливості основних форм, методів і напрямів соціальної роботи з національними меншинами.

Відповідно до освітньої програми, вивчення дисципліни сприяє формуванню в студентів вищої освіти таких компетентностей: здатність виконувати професійну діяльність згідно з етичними вимогами соціальної роботи та особливостями фізичного й емоційного стану отримувачів соціальних послуг (ЗК1); вміння виявляти і формулювати проблеми, приймати щодо них обґрунтовані рішення та способи подолання (ЗК6); здатність налагоджувати соціальну взаємодію, співробітництво, управляти різнобічною комунікацією, попереджати та розв'язувати конфлікти (ЗК7); здатність організовувати власну діяльність, працювати самостійно та у команді (ЗК8);

здатність орієнтуватись у системі законів та нормативно-правових актів, що діють в сфері соціального захисту осіб/сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах (далі – СЖО) та потребують соціальної підтримки і надання соціальних послуг, захисту прав дітей (СК1); здатність дотримуватися етичних принципів та стандартів соціальної роботи (СК2); здатність до розуміння сутності, значення напрямків, форм і методів, теорій соціальної роботи, організації та функціонування системи надання соціальних послуг на різних рівнях (СК3); здатність виявляти, аналізувати та оцінювати проблеми та індивідуальні потреби осіб/сімей з ознаками СЖО (СК5); здатність організовувати та проводити первинний прийом вразливих груп населення, прийом звернень і повідомлень про осіб/сімей, які потрапили у СЖО та потребують соціальної допомоги чи послуг та вести їх облік (СК6); здатність організовувати та надавати базові соціальні послуги особам/сім'ям, які належать до вразливих груп населення та/або перебувають у СЖО, у територіальній громаді (СК7); здатність проводити інформаційно-роз'яснювальну роботу в межах соціальної роботи у громаді, у тому числі щодо надання соціальних послуг, сімейних цінностей та сімейних форм виховання дітей, недопущення насильства/жорстокого поводження з дітьми (СК9); здатність організовувати та здійснювати соціальний супровід різних форм сімейного виховання (СК12); здатність здійснювати аналіз результативності роботи з надання соціальних послуг та вести відповідну документацію (СК14).

3. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Передумовами вивчення навчальної дисципліни «**Соціальна робота з національними спільнотами**» є опанування таких навчальних дисциплін освітньої програми:

- ОК1.2.4 Правове регулювання соціальної роботи,
- ОК1.2.5 Система соціальних закладів і служб,
- ОК1.2.10 Соціальна робота в громаді,
- ОК1.2.12 Соціальна робота з бездомними особами,
- ОК1.2.15 Соціальна робота з дітьми-сиротами та позбавленими батьківського піклування,
- ОК1.2.16 Соціальна робота з людьми, схильними до девіантної поведінки.

4. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньої програми «**Соціальна робота**», вивчення навчальної дисципліни повинно забезпечити досягнення таких програмних результатів навчання:

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
Аналізувати та застосовувати у професійній діяльності нормативно-правові акти, що діють у сфері соціального захисту осіб/сімей, які належать до вразливих груп населення та/або перебувають у СЖО та потребують соціальної підтримки і надання соціальних послуг.	ПРН6
Встановлювати та підтримувати взаємини з клієнтами на підґрунті взаємної довіри та відповідно до етичних принципів і стандартів соціальної роботи, надавати їм психологічну підтримку й наснажувати.	ПРН7
Ідентифікувати, формулювати і розв'язувати завдання у сфері соціальної роботи, інтегрувати теоретичні знання та практичний вітчизняний і зарубіжний досвід.	ПРН8
Оцінювати та аналізувати життєву ситуацію осіб/сімей, які належать до вразливих груп населення та/або перебувають у СЖО шляхом обстеження житлово-побутових умов, спостереження, інтерв'ю тощо у відповідності до нормативно-правових документів.	ПРН10
Розробляти, узгоджувати, переглядати/коригувати індивідуальний план надання соціальних послуг разом з отримувачем соціальних послуг та/або його законним представником; проводити заходи, визначені індивідуальним планом.	ПРН11
Здійснювати підготовку та укласти договір про надання соціальних послуг та узгоджувати його з отримувачем соціальних послуг та/або його законним представником.	ПРН12
Добирати адекватні форми, методи, теорії соціальної роботи	ПРН13

відповідно до напрямку професійної діяльності та застосовувати їх на практиці.	
Демонструвати знання змісту, функцій, призначення соціальної роботи, особливостей функціонування системи надавачів соціальних послуг.	ПРН14
Опрацьовувати доручення щодо ведення випадку, формування особових справ, банків даних, здійснювати загальний документальний супровід соціальної роботи та надання соціальних послуг.	ПРН16
Забезпечувати у громадах розвиток сімейних форм виховання для дітей-сиріт, дітей позбавлених батьківського піклування та дітей, які перебувають у СЖО.	ПРН18
Організовувати та надавати базові та інші соціальні послуги, здійснювати соціальний захист вразливих груп населення на рівні територіальних громад.	ПРН19
Реалізовувати соціальні проекти і програми в громаді, перспективні та поточні плани, програми проведення заходів, у тому числі щодо сімейних цінностей, профілактики соціального сирітства, недопущення домашнього насильства.	ПРН20

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами освіти після опанування навчальної дисципліни **«Соціальна робота з національними спільнотами»**:

Очікувані результати навчання з дисципліни	Шифр ПРН
Вміти аналізувати та застосовувати у професійній діяльності нормативно-правові акти, що діють у сфері соціального захисту осіб/сімей, які належать до вразливих груп населення та/або перебувають у СЖО та потребують соціальної підтримки і надання соціальних послуг.	ПРН6
Мати навички встановлювати та підтримувати взаємини з клієнтами на підґрунті взаємної довіри та відповідно до етичних принципів і стандартів соціальної роботи, надавати їм психологічну підтримку й насажувати.	ПРН7
Вміти ідентифікувати, формулювати і розв'язувати завдання у сфері соціальної роботи, інтегрувати теоретичні знання та практичний вітчизняний і зарубіжний досвід.	ПРН8
Вміти оцінювати та аналізувати життєву ситуацію осіб/сімей, які належать до вразливих груп населення та/або перебувають у СЖО шляхом обстеження житлово-побутових умов, спостереження, інтерв'ю тощо у відповідності до нормативно-правових документів.	ПРН10
Демонструвати навички розробляти, узгоджувати, переглядати/коригувати індивідуальний план надання	ПРН11

соціальних послуг разом з отримувачем соціальних послуг та/або його законним представником; проводити заходи, визначені індивідуальним планом.	
Мати достатньо знань, щоб здійснювати підготовку та укладати договір про надання соціальних послуг та узгоджувати його з отримувачем соціальних послуг та/або його законним представником.	ПРН12
Вміти добирати адекватні форми, методи, теорії соціальної роботи відповідно до напрямку професійної діяльності та застосовувати їх на практиці.	ПРН13
Демонструвати знання змісту, функцій, призначення соціальної роботи, особливостей функціонування системи надавачів соціальних послуг.	ПРН14
Вміти опрацьовувати доручення щодо ведення випадку, формування особових справ, банків даних, здійснювати загальний документальний супровід соціальної роботи та надання соціальних послуг.	ПРН16
Забезпечувати у громадах розвиток сімейних форм виховання для дітей-сиріт, дітей позбавлених батьківського піклування та дітей, які перебувають у СЖО.	ПРН18
Вміти організовувати та надавати базові та інші соціальні послуги, здійснювати соціальний захист вразливих груп населення на рівні територіальних громад.	ПРН19
Брати участь у реалізації соціальних проектів і програм в громаді, перспективних та поточних плани, програм проведення заходів, у тому числі щодо сімейних цінностей, профілактики соціального сирітства, недопущення домашнього насильства.	ПРН20

5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Засобами оцінювання результатів навчання та методами демонстрування з навчальної дисципліни є:

- поточний контроль – здійснюється для всіх видів аудиторних занять під час їх проведення. Метою поточного контролю є визначення рівня досягнень дисциплінарних результатів навчання студента за певним розділом (темою) робочої програми дисципліни, практичними заняттями, самостійною роботою;

- проміжний (модульний) контроль має на меті оцінювання знань, умінь та практичних навичок студента, набутих під час засвоєння теоретичного і

практичного матеріалу після вивчення логічно завершеної частини навчальної дисципліни;

- підсумковий контроль передбачає комплексне оцінювання рівня сформованості результатів навчання з дисципліни.

Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання

Форми поточного контролю: самостійна робота, реферат, доповідь з презентацією.

Знання, вміння та навички студентів оцінюються через визначення якості виконання конкретизованих завдань. Кількісна оцінка певного поточного контролю за конкретним видом навчального заняття визначається як сума балів за окремі види навчальної роботи. Максимальна кількість балів, яку може отримати студент за результатами поточного контролю протягом одного модуля – 50.

Форма модульного контролю: контрольна робота. Передбачає виконання тестових завдань. Кожне питання модульної контрольної роботи (10 відкритих та закритих тестових запитань) оцінюється окремо. Загальна оцінка розраховується як сума оцінок за кожне окреме запитання (по 5 балів кожне). Разом за контрольну – 50 балів. Підсумкова оцінка за кожний модуль складається із суми балів за поточне оцінювання і результату модульної контрольної роботи (максимальна оцінка – 100 балів).

Форма підсумкового семестрового контролю: іспит у формі усної відповіді на екзаменаційне питання.

Результат екзаменаційного контролю визначається як середньоарифметичне значення двох модулів. Якщо студент погоджується з набраною кількістю балів, ця оцінка може бути виставлена в екзаменаційну відомість. Якщо студент не отримав достатньої кількості балів (менше 60) або не погоджується з підсумковою оцінкою, то він складає іспит у формі усної відповіді. Максимальна оцінка за відповідь на іспиті – 100 балів.

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 1)

T1	T2	T3	T4	T5	Модульна контрольна робота	Сума
10	10	10	10	10	50	100

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 2)

T1	T2	T3	T4	Модульна контрольна робота	Сума
12	12	12	14	50	100

Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Модуль 1		Модуль 2	
	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)
Самостійна робота	1	19	1	17
Реферат	1	19	1	17
Доповідь з презентацією	3	4	4	4
Модульна контрольна робота	1	50	1	50
Разом		100		100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

6. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

6.1. Зміст навчальної дисципліни

Модуль 1.

Тема 1. Природа і суть понять «етнос» та «нація»

Політична та етнічна моделі нації. Умови трансформації етнічної спільноти в націю. Нація як політична спільнота. Механізми формування етнонаціональних спільнот.

Тема 2. Етнічність як форма зв'язку між етносом та особистістю

Етнічність та її функції. Механізми формування етнічності. Типи етнічності. Стани етнічності. Підходи до аналізу феномену етнічності.

Тема 3. Етнонаціональні групи

Процес становлення етнонаціональної групи. Статус етнонаціональних груп. Поняття «життєспроможності» етнонаціональних груп.

Тема 4. Міжетнічні відносини

Дослідження міжетнічних відносин. Природа міжетнічних відносин. Механізми формування міжетнічних відносин. Толерантність та інтолерантність у міжетнічних відносинах.

Тема 5. Поліетнічний соціум

Інтегративні та дезінтегративні процеси в полі етнічному суспільстві. Асиміляційна модель національної інтеграції. Мультикультуралізм.

Модуль 2.

Тема 6. Загальна характеристика етнонаціональних процесів в Україні

Особливості етнонаціональної структури населення України. Етнолінгвістична структура населення України. Регіональна диференціація як конфліктогенний чинник. Процес формування національної ідентичності населення України. Національна структура Закарпаття.

Тема 7. Правова база соціальної роботи з національними меншинами

Конституція України, Декларація прав національностей України, Закони України: «Про національні меншини в Україні», «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про громадянство України», «Про культуру», «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні». Закон України «Про ратифікацію Рамкової конвенції Ради Європи про захист національних меншин», Закон України «Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин».

Тема 8. Міжнародний досвід соціальної роботи з національними меншинами

Соціальна робота з клієнтами різних рас у США. Соціальна робота з клієнтами різних етнічних груп у Великій Британії.

Тема 9. Соціальна робота з окремими етнічними групами

Принципи соціальної роботи з етнічними групами. Соціальна робота з мігрантами. Особливості соціальної роботи з нацменшинами Закарпаття. Соціальна робота з представниками ромської національної меншини.

6.2. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин			
	Форма навчання: денна		Форма навчання: заочна	
	усього	у тому числі	усього	у тому числі

[illegible]

контрольна робота												
Разом за модуль	43	12	10			21	40	4	2			34
Разом	90	24	20			46	90	8	4			78

6.3. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Природа і суть понять «етнос» та «нація»	2	
2	Етнічність як форма зв'язку між етносом та особистістю	2	
3	Етнонаціональні групи	2	
4	Поліетнічний соціум	2	
5	Міжетнічні відносини	2	2
6	Загальна характеристика етнонаціональних процесів в Україні	2	
7	Правова база соціальної роботи з національними меншинами	2	
8	Міжнародний досвід соціальної роботи з національними меншинами	2	2
9	Соціальна робота з окремими етнічними групами	2	
10	Модульна контрольна робота	2	
	Разом	20	4

6.4. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Природа і суть понять «етнос» та «нація»	5	8
2	Етнічність як форма зв'язку між етносом та особистістю		10
3	Етнонаціональні групи	5	8
4	Поліетнічний соціум	5	10
5	Міжетнічні відносини	5	8
6	Загальна характеристика етнонаціональних процесів в Україні	5	8
7	Правова база соціальної роботи з національними меншинами	5	8
8	Міжнародний досвід соціальної роботи з національними меншинами	5	8
9	Соціальна робота з окремими етнічними групами	6	10

	Разом	46	78
--	--------------	-----------	-----------

7. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

Технічні засоби – комп’ютер, мультимедійний проектор.
Програмне забезпечення – офісні додатки.

8. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Агарков О.А. Технології соціальної роботи: навч. посіб. Запоріжжя: Просвіта, 2013. 584 с.
2. Агарков О. А. Організація соціальної роботи з національними меншинами: регіональний аспект // Грані. 2014. № 4. С. 81-85.
3. Арбеніна В.Л. Етносоціологія. Навч. посібник. Х.: ХНУ, 2002. 66 с.
4. Вівчарик М. М. Україна: від етносу до нації: Навч. посіб. К.: Вища шк., 2004.
5. Етнічні спільноти України: Довідник. К.: Фенікс, 2001. 252 с.
6. Євтух В.Б. Етносоціологія. Довідник. Нац.пед.ун-т ім.. М.П. Драгоманова, ін-т етнічних, регіональних та діаспорознавчих студій, Центр етноглобалістики. К. Вид-во НПУ ім.. М.П. Драгоманова, 2011. 205 с.
7. Євтух В.В. Етносоціологія. Етнічна динаміка українського суспільства. К., Знання, 2007
8. Євтух В. Про національну ідею, етнічні меншини, міграції... К.: Стилос, 2000. 236 с.
9. Євтух В. Б. Проблеми етносоціального розвитку: український і світовий контекст. К.: Стилос. 201 с.
- 10.Євтух В. Б., Трощинський В. П., Галушко К. Ю. та ін. Етносоціологія: терміни та поняття: Навч. посіб. К., 2003 280 с.
- 11.Капська А.Й. Соціальна робота. К., 2005. 327 с.
- 12.Крюкова М.А. Етнопсихологія: навчально-методичний посібник (в допомогу до самостійної роботи для здобувачів вищої освіти ступеня магістра

факультету психології, політології та соціології факультету психології, політології та соціології НУ «ОЮА»). Одеса: Фенікс, 2020. 106 с.

13. Ляпіна Л. А. Етносоціологія: навч. посіб. Миколаїв: ЧНУ ім. Петра Могили, 2013.
14. Шахрай В.М. Технології соціальної роботи. К., 2006. 464 с.
15. Morales A., Sheafor B. Social work: a profession of many faces. Needham Hights: Allyn & Bacon, 1998. 8th edition. 636 p.
16. Zasrow C. The practice of social work. Brooks/ Cole Publishing Company, 1995. 5th edition. 713 p.

Допоміжна література

1. Декларація прав національностей України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1771-12#Text>
2. Закон України: «Про національні меншини (спільноти) України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2827-20#n153>
3. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>
4. Закон України «Про громадянство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2235-14#Text>
5. Закон України «Про засади державної мовної політики». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5029-17#Text>
6. Закон України «Про культуру». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17#Text>
7. Конституція України.
8. Касьянов Г. Теорії нації та націоналізму. К.: Либідь, 1999.
9. Міжетнічні відносини на Закарпатті: стан, тенденції і шляхи поліпшення: Матеріали науково-практичної конференції. Під заг. ред. В.П.Токаря. Ужгород, 2001.
10. Націоналізм: Антологія. К.: Смолоскип, 2000. 378 с.

11. Прибуткова І. У пошуках нових ідентичностей: Україна в етнорегіональному вимірі. Соціологія: Теорія, Методи, Маркетинг. 2001. № 3.
12. Савчук Б., Українська етнологія: Навч. посібник. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2004. 560с.
13. Шандор Ф.Ф. Національна свідомість населення України: природа, структура та функції. Ужгород: Вид-во ФОП Брежа А.Е., 2012. 384 с.